

MŰSZAKI CSAPATOK A KARPATOKBAN A II.
VILÁGHÁBORÚ ALATT

Damó Elemér nyá. ezredes

Meglehetősen kevés információ maradt meg arról, hogy milyen feladatokat oldottak meg műszaki csapataink a második világháborúban. Különösen kevés anyag maradt fenn az 1. hadsereg műszaki csapatainak tevékenységéről.

Nem csoda, mert ez a hadsereg a Bodrogközben folytatott harcai után elszakadt az anyaországtól és Szlovákiában harcolt tovább egészen március végéig. Ekkor a még megmaradt, leharcolt csapatai német alárendeltségbe kerültek, a törzset pedig Hévízre irányították azzal, hogy ott majd nyolc új hadosztályt rendelnek alá. Ezekkel kellett volna Budapestet visszafoglalni.

Ehelyett azonban áttelepítették Ausztriába. A Graztól északnyugatra fekvő Trofaiach helységben lefegyverezték, mindenétől megfosztották. A hadsereg műszaki parancsnokság (mai terminológia szerint főnökség) minden iratanyaga a trofaiachi SS laktanya udvarán maradt. Magam is jelen voltam, és távozva még jól láttam, hogy csellengő SS katonák túrkálnak a ládákbán. Egyébként a törzs állományát munkaszolgálatra osztották be.

A meglévő leltári anyagok a harccselekményekre utalnak, és nem térnek ki azok műszaki biztosítására. Ezért most ebben a történeti visszatekintésben elsősorban az akkori ismereteimre támaszkodom.

A HADBAVONULT MŰSZAKI CSAPATOK ALLAPOTA

**A műszaki csapatok szabályzat szerinti rendeltetése
és szervezete**

A műszaki csapatok a két háború közötti Harcászati Szabályzatok értelmében a hét fegyvernem egyikét képezték (gyalogság, lovasság, tüzérség, légi erők, páncéljárműves csapatok, műszaki csapatok, folyamerők).

A műszaki fegyvernem csapatnemei akkor a következők voltak: utászok, hidászok, vasútépítők, gázosok, fényoszórók. Későbbiek folyamán a gázosok vegyiharc csapatok néven kiváltak, a fényoszórók pedig a légvédelemhez kerültek. A műszaki csapatnemeken kívül műszaki munkát végzett még a gyalogság egyik csapatneme, amelyet árkásnak neveztek. A mai ezredműszakinak felelt meg.

A két világháború közötti Harcászati szabályzatok a műszaki csapatok rendeltetését a következőképpen határozzák meg:

"A műszaki csapatok mindazon nehéz, de gyorsan teljesítendő műszaki munkálatokat végzik, amelyekre a többi fegyvernem kiképzésénél és felszerelésénél fogva nem alkalmas."

A szabályzat az utászok elsődleges feladataként az erőszakos folyamátkelés műszaki munkáit (mai szóhasználattal műszaki biztosítását) jelöli meg. Fontos feladatként határozza meg a nagyméretű rombolásokat, út-hidépítési munkákat. Lehetségesnek tartja részvételüket erődített állások elleni harcban, ahol a gyalogság műszaki támogatását látják el.

Külön kiemeli a szabályzat:

"Műszaki alakulatokat csak végszükség esetében szabad gyalogság helyett harcba dobni."

A műszaki csapatok szervezetében, felszerelésében és kiképzésében a második világháborút megelőző időszakban a fenti szabályzatban lefektetett elveket igyekeztek a gyakorlatba átültetni.

Milyen szintű katonai szervezeteknél voltak műszakiak?

Minden gyalogezerednek volt egy árkászszázada, önálló zászlóaljoknak általában egy szakasza.

Huszárezrednél kezdetben árkászszakasz, később század található.

A gyaloghadosztály általában egy utászszázaddal rendelkezett.

Minden hadtestnek megvolt a maga szervezetszerű

utászzászlóaljja.

A fővezérség tartalékában önálló utászs századok voltak, amelyeket időnként megerősítésül adtak hadosztályoknak.

Az egyetlen közlekedési ezred ugyancsak a fővezérség tartalékába tartozott.

Szervezeti tagozódás.

A mozgósított utászs szakasz és század négyes tagozódású volt, az utászzászlóalj azonban már csak három századból tevődött össze. Zászlóaljnál magasabb szervezeti egység az utászoknál nem volt. Az utászzászlóalj csapattestnek számított (mai terminológia szerint önálló egységnek).

Az utászs szakasz négy 15 fős rajból állt. Összlétszáma 1 tiszttel, 65 fő volt. A raj létszáma abból adódik, hogy a rendszeresített 33. M. hadihíd egy ikertagjának beépítéséhez ekkora részleg kellett.

Az utászs század szakaszai nem voltak egyformák. A század állt 2 közönséges utászs szakaszból, 1 kerékpáros utászs szakaszból és 1 gépszakaszból. Ezen kívül közvetlen szakaszai is voltak: 1 kocsizó géppuskás szakasz és 1 távbeszélő szakasz. Az önálló utászs század ezen kívül még parancsnoki szakasszal is rendelkezett, amelybe felderítő és egészségügyi szervek tartoztak. Egy század létszáma meghaladta a 360 főt.

A műszakiak felszerelése a háború alatt

Általános felszerelés

Fegyverzet tekintetében - úgy tűnik - azt vették figyelembe, hogy a műszakiak csak végső esetben vethetők be gyalogságként. Ennek megfelelően első világháborús típusú Mannlicher puskákkal meg Schwarzlose géppuskákkal látták el őket. Egyetlen géppisztoly volt egy századnál.

Ugyancsak még az első világháborús távbeszélő készülékeket kapták a műszakiak. Az 1944. tavaszán mozgósított önálló utászs századoknak kellett volna távbeszélőközpontot is kapniuk,

az önállóaknak pedig még egy R-7 rádiót is, de már nem jutott.

A magyar csapatok túlnyomó többsége a harctéren gyalogmenetben mozgott - akárcsak a napóleoni háborúk idején. Természetesen az utászok is. Az utászszázadnál levő kerékpáros szakasz kiváló minőségű, erős magyar gyártmányú kerékpárokkal volt felszerelve. Ugyanilyen kerékpárokkal látták el a hírvivőket is.

A műszaki csapatok állománytábláiban már eleve kevés **gépjármű** szerepelt. Egy önálló utász század például egy tehergépkocsit, két személygépkocsit és egy motorkerékpárt kapott. Ezek azonban nem M esetére konzervált katonai gépjárművek voltak, hanem civil magánszemélyektől bevonultatottak. Ilyen is volt az állapotuk. Már az első hetekben kiestek. Az én önálló századomnál egyetlen Opel Olympia maradt meg, mert kiváló ember volt a vezetője.

Az utászok anyagát **országos járművek** szállították. A kétfogatú szekeret nevezték akkor országos járműnek. Egy utászszázadnak 35-40 országos járműve és több mint 100 lóva volt. Gondoljunk az oszlophosszra és a lótáp biztosítására.

Az **egyéni felszerelést** az utásznak elvileg a hátán meg a vállán, oldalán kellett volna vinnie. Ebbe beletartozott az egyenként más-más műszaki szerszám is. Mindezt hátibőröndre kellett felmálháznia. A teljes menetöltözet az éleslőszerrel együtt 32-35 kilogrammot nyomott attól függően, hogy milyen szerszámot vitt az utász. Átlagos 70 kilós embert alapul véve, az utászt saját testsúlyának még az 50 %-a terhelte.

Ilyen teherrel lehet ugyan menetelni - hiszen magam is kipróbáltam - de a célba az állománynak legfeljebb a kétharmada érkezik be, az is holtfáradtan. Pedig akkor kellene még munkához fogni. Ezért embereimet csak puskával, tölténytáskával és kenyérzsákkal meneteltettem. A többi holmijukat a szakasz málhakocsijai vitték.

A műszaki felszerelés

A műszaki munka a háború alatt elsősorban **kézi szerszámok** alkalmazására épült. Ezekkel tökéletesen fel voltak szerelve a műszaki csapatok.

A **gépesítés** gyenge lábakon állt.

A századnál lévő gépekből a benzin-elektromos láncfűrész meg a 60 tonnás rombolócsörlő bizonyult használhatónak. A köznyelven szöcskének nevezett ugráló hengerű gépi cölöpverőt hadihasználatra alkalmatlannak találtuk. Kezdetben még egyes utászcsapatok is el voltak látva nagyteljesítményű kompresszorokkal, amelyekhez kőfűrőt, bontókalapácsot, láncfűrész és cölöpverőt lehetett csatlakoztatni. Úgy látszik a központi készletek kifogytak, mert később már csak a hidászoknak maradtak meg a meglévő kompresszoraik. Nem kapták meg a századok a rohamcsónakjaikat sem.

Egyébként a **rohamcsónak** kiváló magyar találmány volt. Mind a csónaktest, mind a seprő rendszerű csónakmotor a kor technikai élvonalába tartozott. Mi sem jellemzi ezt jobban, mint az, hogy a németek át is vették az egészet. Egyébként ma is még ez a csónaktest van a Honvédségnél - sajnos már nem seprőmotorral.

A rohamcsónak mind a hidveréshez, mind a rohamátkeléshez egyaránt kiválóan használható vizijármű volt.

A műszaki zárakhoz használható aknaanyagból egyetlen egynek a telepítése volt veszélytelen: a tányéraknáé. Ennek viszont a töltete már nem volt eredeti rendeltetéséhez elegendő. A többi akna (hasábakna, érintőakna) telepítése életveszélyesnek bizonyult.

Robbanóanyagként akkor a tri-II.-t használtuk. Magyar gyártmány volt: keményítő nitroszármazéka. Tűztől meggyulladt, igen heves lánggal elégett. Ezzel töltötték az aknákat is.

A műszaki csapatok legjelentősebb hidanyagát a **33.M. szabványos hadihíd** képezte. A Birago rendszerű hadihíddal szerzett tapasztalatok alapján magyar hadmérnökök dolgozták ki. A Biragohoz hasonló, de szerkezetileg attól eltérő hidanyagot

konstruáltak. Zseniális megoldás volt. A szegélyek lettek a főtartók, a hevederek, kereszttartók a gerendák pedig többtámaszú hossztartók. Ezzel a módosítással a híd teherbírása több mint a kétszeresére nőtt. A maga korában ez a 8 tonna teherbírású híd megfelelt a követelményeknek. Osztrák utász tisztek jöttek hozzánk tanfolyamra a híd megismerésére.

A hidanyagot hadihidoszlopokba szervezték. Egy hadihidoszlop nyolc hidmező anyagát tartalmazta. 53 méter hosszú hidat lehetett belőle verni.

Nem tudom mennyi hidanyaga lehetett az egész Honvédségnek, azt azonban tudom, hogy 1937-ben még nem volt elegendő ahhoz, hogy Gödnél a Nagy-Dunát áthidalják vele.

Arra vonatkozólag, hogy még az előnyomulások alatt hol vertek ebből az anyagból hidat, vagy vertek-e egyáltalán, nem találtam adatot. Az utolsó évben a Kárpátokban már nem használtuk.

A felszerelést illetően összefüggésében megállapíthatjuk, hogy némelykor a minőséget, máskor az ellátottság mértékét tekintve elmaradt a követelményektől. A világszínvonalú műszaki eszközeink pedig nemigen kerültek alkalmazásra.

A műszakiak kiképzési színvonala

A kiképzési ágakra fordított idő nem volt arányban a valóságos követelményekkel. A békekiképzés homlokterében - a Harcászati szabályzattal összhangban a víziakadályok leküzdése állt: a vízenjárás, a hidverés. Mivel ezek elsajátítása túlnyomóan szárazföldi emberek számára nagyon sok időt vesz igénybe, a kiképzési idő 70 %-át erre kellett fordítani. Olyasmire, amire a legtöbb műszaki csapat háborús tevékenysége során egyetlen egyszer sem került sor.

Feltételezem, hogy azok, akik az akkori szabályzatokat szerkesztették, nem tudtak szabadulni a Sistol-i és az olaszországi (Piave) átkelések emlékeitől. Talán kedvezőbb lett volna csak bizonyos műszaki csapatokat kiképezni a folyamatkéésre.

Mint kuriózum megjegyzendő, hogy a Harcászati szabályzat és a gyakorlat között más aránytalanság is fölfedezhető. A két háború közötti szabályzat 360 oldalnyi terjedelméből két helyen mindössze 8 oldalnyi foglalkozik a visszavonulással. Valamivel több mint 2 %-a. Ugyanakkor a háború 4 évéből 2,5 évet vonultunk vissza. Tudom, az ilyen összehasonlítás erőltetett, de azért nem ártott volna a visszavonulásra jobban felkészülnünk.

Az aknazárak telepítésére és az aknamentesítésre irányuló kiképzés hiányos volt. Nappal, békés viszonyok közötti telepítésre képeztük ki az utászokat. Közben megköveteltük olyan telepítési vázlatok készítését, amelyeken minden egyes akna pontos helye rajta található. Véres veszteségek árán kellett megtanulni az aknatelepítést éjjel, esőben, a két állás közötti senki földjén.

Nem vettük figyelembe azt sem, hogy nem mindenki egyformán alkalmas aknatelepítésre, hát még felszedésre. Könnyű kéz, és különösen nyugodt idegek kellene hozzá. Egy kovács, ács, asztalos, vagy kőműves fizikai munkában megkérgesedett keze nem alkalmas aknatelepítésre, vagy éppen egy gyújtószerkezet hatástalanítására. Nem igaz, hogy aki utász, az tud aknát telepíteni és fölszedni. Ez a nézet sok emberéletbe került.

Ugyanúgy megbosszulta magát az a jelenség is, hogy már az újonckiképzés után sokakat elvezényeltek a századoktól különböző raktári vagy irodai beosztásokba. Ott szorgalmasan, ügyesen dolgoztak, előljárójuk szeme előtt voltak, és a végén tizedesként szereletek le. Mozgósításkor rendfokozatuknak megfelelően utász rajparancsnoki beosztásba kerültek régen elfelejtett újonci tudással és gyakorlattal.

Az utászok kiképzésében fontos szerepet töltött be az úgynevezett rohamutász kiképzés. Ennek keretében az utászsászlóaljknál begyakoroltattak egy-egy szakaszt erődök leküzdésére. Különös intenzitással folyt ez az erdélyi bevonulást megelőző időben, de később sem maradt abba.

Még meg kell említeni egy akkor elkerülhetetlen jelenséget. A legénység kiképzése a háborús években a

rendszeresen megjelentetett harctéri tapasztalatok felhasználásával, színvonalasan folyt. A békeszázadok ebből kifolyólag korszerűen kiképzett, jól összekovácsolódott katonaszövetségekké váltak, amelyek háborús körülmények között nagy dolgokra lettek volna képesek, feltéve, ha eredeti szervezetükben együtt maradnak.

Jött azonban a mozgósítás. Beözönlöttek a jól-rosszul kiképzett tartalékosok. A korszerűen kiképzett ténylegeseket szétszórták. Boldog volt a parancsnok, ha elvonuló századának negyedrészt tette ki az eredeti békeszázadból megmaradt, saját nevelésű állomány. Az új század embereinek megismerésére és a század összekovácsolására már rendszerint csak a harctéren került sor.

Bátran meg lehet állapítani, hogy a tisztek kiképzési szintje megfelelt a követelményeknek. Mind a hivatásosoknál, mind a tartalékosoknál. Az egyesített műszaki karpaszományos iskola, amely eleinte egységes volt, majd később hadapród őrmesteri tanfolyammal is kiegészült, kitűnő műszaki szakasparancsnokokat bocsátott ki.

A műszakiak személyi állománya

Mind a háború előtti években, mind a háború alatt a műszaki csapatok legénysége túlnyomó többségében falusi vagy kisvárosi iparos emberekből állt. Ácsok, asztalosok, erdészeti szakmunkások, kovácsok, lakatosok, bádigosok, kőművesek, tetőfedők, gépészek, villanyszerelők képezték az állomány zömét, de voltak vízimolnárok, kútásók, kötélverők és más iparosok is. A vidéki műszaki csapatoknál bányászok is akadtak. A fővárosi és nagyvárosi zászlóaljknál sok fás és vasas szakmunkás szolgált.

A katonák fizikailag erősek voltak, hiszen akkor az iparosok még elsősorban kézi szerszámokkal dolgoztak, gyalog vagy kerékpáron jártak. A tartalékosok életkora 25 és 35 év között mozgott.

A századparancsnokok hivatásos főhadnagyként, esetenként századosok voltak. Ludovikát végzett tiszt nem sok akadt köztük. A szakaszparancsnoki helyeket a karpaszományos, illetve a tartalékos tiszti iskoláról kibocsátott, jól kiképzett fiatal tisztek töltötték be. Ahogyan ezek egyre fogytak, néhol már jutasi tiszthelyettesek léptek a helyükre.

A MASZAKI CSAPATOK TEVÉKENYSÉGE A KARPATOKBAN

Az Árpád vonal építése

A műszaki csapatok tevékenysége a Kárpátokban már Kárpátalja visszatérését követően hamarosan megkezdődött, különösen akkor, amikor Lengyelországot két irányból lerohanták. Az új helyzetben Kárpátalja Szent István-i országhatára mentén – egy rövid északnyugati szakasz kivételével – közvetlen szomszédságba kerültünk a Szovjetunióval. Az akkori helyzetben ez fokozott védelmi előkészületek szükségességét vetette föl.

Megindult a határ megrövidítése tartós erődítési építményekkel. A munkák irányítására Erődítési Parancsnokságot hoztak létre. A végrehajtásra utász zászlóaljok részeit vezényelték föl a határra. Megerősítették őket munkás alakulatokkal és polgári munkaerővel (pl. bányászokkal).

A győri 3. utász zászlóalj Alsóverecke és Volóc körzetét kapta. Jőmagam hadnagyként Alsóvereckén dolgoztam. Feladatunk az Alsóverecke D-i völgyzáró erőd tüzelőállásainak és óvóhelyeinek kiépítése volt.

Akkor már tudtuk, hogy ez az Árpád vonal lesz. A rendszer vázát több betonerődből álló völgyzárak képezik, amelyeket majd helyhez kötött erődcsapatok védenek. A közöttük lévő hegygerinceket pedig tábori csapatok szállják meg, és építik ki tábori erődítményekkel.

Ezen kívül tervbe volt véve állandó jellegű harcokosi akadályok, gyalogsági akadályok kiépítése és a fő közlekedési vonalak romboláshoz való előkészítése.

Az odavezényelt műszaki csapatok sajnos csak néhány hónapig dolgoztak ott, mert a küszöbön álló erdélyi bevonulás miatt visszarendelték őket a helyőrségükbe és mozgósították.

A munkák azonban nem álltak le, mert amikor 1944. őszén visszavonultunk, igen jól kiépített és erős századokkal megszállt völgyzárakat találtunk Korösmezőn, Rahón, Tiszabogdányban.

Műszakiak tevékenysége a Kárpátokban a háború utolsó évében

Ezt a témát a levétári anyagok szűkös volta miatt a saját századom tevékenységén és az akkor szerzett értesüléseim alapján igyekszem közre adni.

1944. április elején a 115. önálló utászszázad élén Bajáról vasúti szállítással útbaindultam a harctérre. A Kárpátok előterében Strij-től délnyugatra, Skole-n raktak ki bennünket.

A század mozgását, valamint az 1. hadsereg törzsének útját egészen a felszámolásáig, a mellékelt vázlaton lehet nyomon követni.

Az 1. hadseregparancsnokság Srtrij-ben települt. Onnan kaptam az első feladatot, hogy építsek egy hidat a Strij folyón. Mire a terv elkészült egy kőszekrényes hidra, máris parancsot kaptunk, hogy induljunk útba Nadvornára. Ott jelentkeznem kellett a 24. hadosztály műszaki parancsnokánál (ma: főnökénél). Mai szóhasználattal ez azt jelenti, hogy az önálló századot megerősítésül a 24. hadosztály alá rendelték.

Csapataink támadása Kolomea előtt elakadt. A hadosztály védelembe ment át. Ehhez kellett friss műszaki erő. A hadosztály műszaki százada a jelek szerint annyira leharcolódott, hogy egymaga nem volt elegendő. Gyanítom, hogy a századot gyalogsági feladatokra pazarolták el.

Két hónapon keresztül vettünk részt a hadosztály védelmének műszaki biztosításában. Július elején átirányítottak bennünket az 1. hadsereg déli szárnyára, a 2. hegyidandárhoz.

Innen a július végén végrehajtott szovjet támadás hatására a Vorochtól délre fekvő Ardzeluzára küldték a századot az 1. hegyidandár utánpótlási útjának a megépítésére.

Az útépités befejeztével nem messze onnan délre, Krivopoljenál hátsóbb állásokat építettünk a várható fő támadási irány lezárására. Ezután Ardzeluzánál gyalogharcba keveredtünk az 1. hegyidandár utászaival együtt. Az eredményes utóvéd harc után ismét gyalogságként védtük a Voronyenka-i alagút körzetét.

Ettől kezdve már saját országunk területére tevődtek át a harcok azok minden következményével együtt.

Az 1. hadsereg visszavonulása során résztvettünk a Tiszavölgyi műtárgyak rombolásában és közben gyalogságként utóvéd feladatok végrehajtásában.

Novemberben erődítettünk, aknazárat telepítettünk a Bodrogközben és Sárospatak körzetében. A Hernád, majd a Bódva völgyében visszavonulva, útközben különböző műszaki feladatokat kaptunk, amelyek végrehajtására azonban a helyzet gyors változása miatt már sohasem került sor.

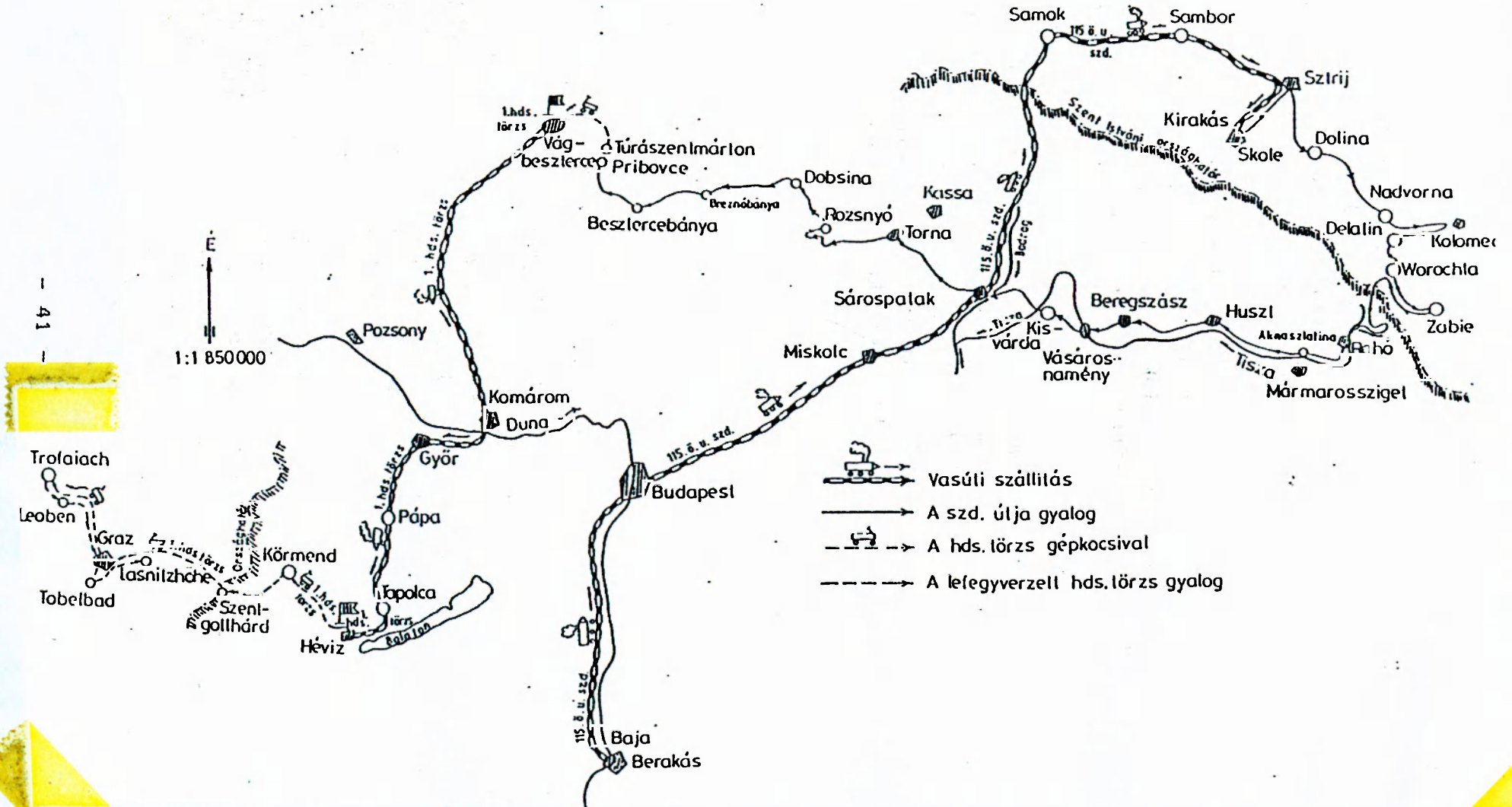
Rozsnyótól délre, a Szilicei-fennsíkon kemény gyalogsági védelmi harcba kerültünk. Azt követően erődítésbe kezdtünk, de az újabb visszavonulás miatt azt sem fejeztük be.

A továbbiakban már csak állandóan meneteltünk hátrafelé Breznóbányán, Besztercebányán keresztül a Túróc-i medencébe.

Időnként egy-egy robbantási feladatot kaptunk. Végül a Túróci-medence keleti részén más maradék utászcsapatokkal együtt erődítési munkákat végeztünk a Nagy Fátrában.

1945. március elején leváltottak, mint századparancsnokot. A századom nemsokára fogságba esett.

A 115. ö.u.szd. hadiútja

Az aknatelepítés

A 24. hadosztály arcvonalának megszilárdulása után fő feladatunk az aknatelepítés lett. Először a 21. és a 24. gyalogezred közötti jelentékeny hézagot kellett lezárnunk. Több sor botlódrrótos gyalogsági akna (érintőakna) mögé telepítettünk ugyancsak több sor harckocsiaknát.

Csaknem ezzel egyidőben a saját és az ellenséges állások közé, a senki földjére kellett mind gyalogsági-, mind harckocsiaknát telepíteni. A hadosztály sávjában századunk 10 000-nél is több aknát telepített le.

A század ezen kívül még a Krivopolje-i hátsóbb állás kiépítése során, továbbá a Bodrogköz-i harcok alatt telepített jelentős mennyiségben aknákat. Egy évig tartó háborús tevékenységünk során összesen 18 000 aknát telepítettünk. Hozzánk hasonló szerepkörben működő századok parancsnokaival beszélgetve, ők is megközelítően ennyit raktak le.

A Kárpátok előterében a honvédségnél rendszeresített magyar gyártmányú aknákat telepítettük. A Bodrogközben már német ugróaknákkal és nagyméretű harckocsiaknákkal is elláttak bennünket. Ez utóbbiaknak faburkolatuk volt, és csak a gyújtókészülékük rugója volt fémből, hogy az aknakereső készülékek ne jelezzék.

Összegzett tapasztalataim az alábbiak.

18 000 akna letelepítése a telepítők közül 18 halottat követelt. Minden ezer akna egy halott. Vegyesen telepített aknazár esetén ez az aknamennyiség 1,5-2 km megbízható lezárásához elegendő. Persze a mi felfogásunk szerint megbízható lezáráshoz. Arra ugyanis semmiféle adatunk sincs, hogy az előnyomuló szovjet csapatoknak mekkora veszteségeket okoztak aknazáraink. Saját csapataink keserves tapasztalatai azt mutatják, hogy aknazáraink nem nagyon tartóztatták fel az ellenséget.

Felmerül a kérdés: egy emberélet 2 kilométer kétes értékű

lezárásáért? Megéri? Ez az 1 ember/1000 akna csak a telepítők vesztesége. Ehhez hozzájönnek még azok a saját katonák, akik az erdőben csellengve aknára léptek. Elég gyakori volt az ilyen is.

A saját veszteségek okai sokrétűek és mélyrehatóak. Külön tanulmányt lehetne és talán kellene is írni róluk.

A aknatelepítés okmányolásának az a módja, amelyet a békekiképzés során oktattunk, háborús gyakorlatban nem vált be. Mivel az aknazárak mintegy 80 %-át éjjel telepítettük, szükségessé vált az előzetes nappali szemrevételezés. Ekkor jelöltük meg az irányadó tereptárgyakat, és készítettük el a telepítés vázlatát.

Ötletes szükség-aknazárát alkalmaztak a németek. Tojásgránátjuk hordkarikáját botlódrót magasságban hozzákötötték egy fához, cövekhez, a húzógombjához zsineget, botlódrótot erősítettek, és kikötötték egy másik fához (cövekhez). Különösen jelzőkészüléknek vált be.

Erődítési munkák

Kolomea előterében az aknatelepítéssel csaknem egyidőben meg kellett kezdeni az erődítési munkákat is. A csapatok ott a saját állásaikat maguk építették ki, a saját árkászaik, valamint a hadosztályutaszok segítségével.

Századunk a hadosztály hátsóbb állásainak és reteszállásainak kiépítését kapta feladatul. Érdemes néhány sajátosságot megemlíteni. Olyanokat, amelyek más utászcsapatok tevékenysége során is jelentkeztek.

A szemrevételezést a hadosztály gyalogsági parancsnoka (mai fogalmak szerint olyasféle, mint a hadosztályparancsnok helyettes) vezette. A szemrevételezés állva folyt. Az álló helyzetben kijelölt tüzelőállásról kiderült, hogy a talajszint magasságából nincs se kilátás, se kilövés. Bajt azért ez nem okozott, mert a kellő módon megváltoztattuk a helyét. Nem kaptunk érte semmiféle szemrehányást.

A hadosztály sávjának jelentős részén még a nyár folyamán is olyan magasan állt a talajvíz szintje, hogy ásni nem lehetett. Ezért kénytelenek voltunk épített harcárkot készíteni. A talajszint fölött karók és fonadékklapok segítségével felépítettük a lövészárkok homlok- és hátfalát, előre és hátra jól kihorgonyoztuk, majd elöl és hátul lejtősen feltöltöttük földdel.

Egy másik, teljesen nyílt szakaszon a talaj felszínére egészen alacsony, kétszemélyes föld-fa tüzelőállások láncolatát építettük fel. Kb. 20 cm-es rönkökből készültek, és körös-körül meg fönn a tetejükön földhányás védte őket. Hátrafelé teljesen nyitottak voltak, de a nyílásukat kb. egy méter távolságra ugyancsak rönkökből készült szilánkfal védte. Fekve tudtak belőlük tüzelni, akár géppuskával is.

A gyalogság meg volt elégedve ezekkel az építményekkel. Alacsonyak lévén, kis célt mutattak. Közvetlen irányzású fegyverrel is csak akkor lehetett kilőnni őket, ha beletaláltak a lövésükbe.

A háborúnak abban a szakaszában harcárok építését követelték tőlünk. Olyan árok volt ez, amelyikből állva lehetett tüzelni. Mellvéd nem készült sem elöl, sem hátul. A kitermelt földet el kellett tüntetni. Azzal indokolták ezt az építési módot, hogy a mellvéd légi felvételen föltűnő módon jelzi az állások helyét.

Az állások elé drótakadályokat telepítettünk. Erdőben kerítést, nyílt terepen botlódrótot. Mindkettőt "szederindával" egészítettük ki. A cövekekre kifeszített drótok az akadálynak csak a vázát képezték. A drót nagyobb részét össze-vissza gubancolva helyeztük rá az akadályra. Itt-ott hozzákötöttük a kifeszített szálakhoz is. Ha aknazárat is kívántak, az indákhoz teljesen szabálytalanul, közvetlenül (botlódrót nélkül) csatlakoztattunk érintőaknákat. Nagyon óvatosan kellett telepíteni, de csaknem fölszedhetetlennek bizonyultak.

Az erődítési építmények álcázására igen nagy gondot kellett fordítani. A Krivopolje-től északra fekvő hátsóbb állások kiépítése során, az egész rendszer álcázását mesteri szinten oldottuk meg. Olyannyira, hogy még súlyos szemrehányásokat is kaptunk érte az előjáró törzs ellenőrző közegeitől, amikor a kijelölt helyen nyomát sem látták az állásoknak. Pedig azok ott voltak a kívánt módon kiépítve.

Mindezt úgy értük el, hogy az építés ideje alatt a megfelelő szakaszparancsnokokkal kijártam a lehetséges ellenséges figyelőpontokra ellenőrizni, mit látni onnan.

Láttam azonban a Hernád völgyében ekés árokásával végighúzott állásokat, amelyek kilométerekről jelezték, hogy hol szándékoznak saját erőink megkapaszkodni.

Más magyar műszaki csapatok munkáját dicsérem, a Voronyenkánál levő alagút biztosítására kiépített zászlóalj-támpont. Jó kilövést biztosító tüzelőállásai és lövészárkai voltak. Mindezt biztonságot nyújtó, szilánkálló fedezékek egészítették ki.

Érdekességként megemlítem, hogy az Ardzeluzánál és a Szilicei fennsíkon vívott harcaink során 1. világháborús állások nyomaira bukkantunk, sőt még föl is használtuk azokat. Úgy látszik a harcok mindig ugyanazokon a harcászati alkalmas terepszakaszokon folynak.

A Kárpátok előterében végzett erődítési munkák után legközelebb a Bodrogtóban erődítettünk.

A földmunka könnyű volt, de a homokos talajban a rézsők biztosítása okozott gondot.

A Bodrogtó kiürítésének küszöbén hátravontak bennünket Sárospatakra, ahol Bodrog-parti lakóházakat kellett védőállássá kiépíteni. Ez már fájdalmas munka volt, mert magunkfajta magyar emberek családi házait kellett tönkretenni.

A Zempléni hegység elhagyása után legközelebb a Rozsnyótól délre fekvő Pelsőci Nagyhegyen kellett téli állásokat kiépíteni. Figyelemre méltó, hogy itt már megváltozott a kiépítési sorrend.

Eddig a tüzelőállásoké volt az elsőbbség, azután jöttek az összekötő árkok, akadályok és a végén a fedezékek, óvóhelyek.

A korábbi háborús évek téli harcai során azonban bebizonyosodott, hogy a legjobb tüzelőállásban sem marad meg a katona, ha nincs fűthető fedezéke, ahol fölmelegedhet és kipihenheti magát. Ezért téli állások építésekor az első feladatot a fűthető óvóhelyek kiépítése képezte.

Rozsnyónál nem sok óvóhely készült, ismét vissza kellett vonulni.

Ezután már csak a Nagy Fátrában került sor erősítési munkára. Föltehetően itt tartósan be akartak rendezkedni védelemre, mert vezérkari tiszték meg a hadsereg műszaki törzsének tisztjei jöttek szemrevételezni, és az óvóhelyek vonalát kijelölni. Több utászcsapat maradványai dolgoztak a területen. A tömegmunkaerőt román munkásszázadok és a helyi lakosságtól, fizetés ellenében igénybevett emberek képezték.

A munkák már a Nagy Fátrában tanyázó partizánok tudomásával és beleegyezésével folytak. Természetesen ezek sem fejeződtek be, mert az ellenség a Kárpátoktól délre valamint északra már messze előretört.

Az erősítési munkák egészét áttekintve, a hátsóbb állásokkal kapcsolatban lehangoló tapasztalatokra tettem szert. Az ilyeneket akkor avval a szándékkal építették ki, hogy a fő állásokból kivert csapatok megkapaszkodhassanak bennük. A megkapaszkodás azonban nem sikerült. Sem a Kolomea előtti térségben, sem a Krivopolje-nál.

A visszavonuló, gyakran hátraözönlő csapatok egyszerűen átugrottak a jól előkészített állások árkein, majd tovább mentek hátra. Fontos tanulság tehát, hogy a hátsóbb állások csak akkor érnek valamit, ha van bennük aktívan tüzelő megszálló erő, még ha létszámban csekély is.

Földalatti aknamunka

A Kolomea előtti térségben földalatti aknamunkára is sor került. Nem a klasszikus értelemben, tehát nem az ellenség felrobbantása céljából, hanem egy előretolt rejtett figyelőpont, ugyancsak rejtett bekötésére a főállásban. Mintegy 30 méter hosszban készült.

Rohamutász feladatok

A Kolomea előtti harcokban bíztak meg bennünket rohamutász feladattal. Az állások közötti senki földjén kellett egy erős gerendaházat elfoglalni és felgyújtani, mert állítólag szovjet előőrsök szállták meg éjszakánként, és lőtték az állásunkat. Kaptam hozzá két vadonatúj lángszórót (kezelők nélkül) és egy csomó páncélöklöt. Lefogásra a saját géppuskáinkat állítottam be.

Az akciót egy hasonló házon alaposan begyakoroltuk. Mindenki pontosan tudta a feladatát. Minden precízen működött, de amikor az akcióra került sor, a lángszórók nem gyulladtak be, a becsapódó páncélöklök nem robbantak. Mégis veszteség nélkül megúsztuk, mert a házban nem volt senki.

Út és hidépítés

1944. augusztusában Vorochtától délre Ardzeluzánál leágazó utat építettünk a tőlünk keletre húzódó gerincre, ahol az 1. hegyidandár volt volt védelemben. Munka közben kitűnt, hogy apáink az 1. világháborúban már kiépítettek egy öszvérutat. Nagyjából azon a nyomvonalon haladva készítettük el a gépkocsival járható utánpótlási utat. Ehhez sziklát kellett robbantani és sok hidat építeni. A méretezés folyamán nagyszerűen bevált a tolólapos szükséghid-méretező segédeszköz, amelyet Kárpáthy Elemér alezredes, a Bolyai Akadémia tanára adott ki.

Rengeteg erdő volt ezen a vidéken. Partoldalak biztosítására, támfalak készítésére ezért elsősorban faanyagot használtak. Itt tanultuk meg a helyi lakosságtól a **fa támfalak és rézsűbiztosítások** építését. Az ilyen támfal, vagy töltésoldal vízszintesen egymásra rakott szálfákból állt, amelyeket a merőlegesen hozzájuk ácsolt rönkök kötötték be a hegyoldal felé. A bekötőrönköket pedig a rájuk hányt kő súlya fogta le.

A hidépítések során cölöpözni is kellett. Ehhez századunk ácsai készítették el az **istrángos cölöpverőket**. A cölöpverőkhöz szükséges köteleket pedig kötélverőink fonták meg helyi anyagokból.

Mindenütt találtunk **fűrésztelepet**. Tehát hidjainkat szépen fűrészelt anyagból tudtuk készíteni. A fűrésztelepek személyzetét azonban utászokkal kellett megerősíteni. A faanyag szállítására szekereinket ideiglenesen átalakítottuk.

A Kárpátok előterében, de még a határon belül is rengeteg hidat építettünk vagy erősítettünk meg nehezebb járművek számára. Nemcsak mi, hanem a többi műszaki csapat is kivette ebből a részét. A Vorochta-i völgyhid egy kis részét a koratavaszi szovjet előnyomulás során valakik felrobbantották. Mire azonban mi arra a vidékre kerültünk, más műszakiak faanyaggal már mesterien pótolták a rombolt részeket. Ugyancsak helyre volt már állítva a berobbantott Voronyenka-i alagút. Egész erdőre való szálfát használtak fel hozzá.

Bármilyen szép hidakat is építettünk és akármilyen gyorsan is, néhány súlyos hibát követtünk el, ami tanulságul kell hogy szolgáljon. Nem mindenütt vettük eléggé figyelembe, hogy hegyvidéken nem kell túl nagy eső **mindent elsőprő áradat** keletkezéséhez. Egy-két hidunkat bizony elsodorta a víz.

Rombolások

A nagy visszavonulás során nemcsak a mi századunk, hanem minden más műszaki csapat is jelentős rombolási feladatokat kapott.

Az Arpád vonalban precízen elő volt készítve a fontos műtárgyak rombolása. Minden hidnak, átérésnek megvolt a robbantási terve, és rendelkezésre állt a hozzá szükséges anyag. A műtárgyakon kívül, a meredek oldalú vegyesszelvényeknél előre elkészített és betonlappal fedett aknakutak sora biztosította a sziklafal lerobbantásához szükséges töltetek elhelyezését.

Századom a Körösmező és Rahó közötti útszakasz rombolását kapta feladatul. A rombolási hossz 25 kilométer volt. Miután a hadsereg csapatai visszahúzódtak a Szent István-i határra, századunkat robbantási készületségbe helyezték. Ez azt jelentette, hogy kiadták a robbanóanyagot, és azt a műtárgyak közelében kellett őrizni. Egy-egy vegyesszelvénynél 500-600 kg anyagot is őriztek. Minden ilyen helyen két-két utászom lakott sátorban és vigyázott az anyagra.

Körösmező kiürítését megelőző napon parancsot adtak a töltetek behelyezésére és a teljes készületségre. Azt az eligazítást kaptam, hogy csapataink az éj folyamán szakadnak el az ellenségtől, és a Körösmező déli kijáratánál levő vashidnál ott lesz egy vezérkari tiszt, aki majd megmondja mikor lehet robbantani.

A rombolást úgy szerveztem meg, hogy mindegyik töltetnél két kerékpáros utász vár rám. A gyújtási parancsot tőlem kapják. Azért kellett két utász, mert kettős gyújtással szereltük a tölteteket (angol+durranózsinór). Jőmagam és az útszakasz szerint illetékes szakaszparancsnok - ugyancsak kerékpárral - utolsónak hagyjuk el a gyújtási helyeket.

A vezérkari tisztre hiába vártam. Magamnak kellett döntenem a gyújtást illetően. Ez igen kockázatos volt, mert minden hátracsellengő honvéd azt állította, hogy ő az utolsó. Továbbá nem ismerve a csapatok visszavonulásának rendjét, nem tudhattam, hogy nem kell-e valamelyik betorkoló útról beérkezni

valakinek. Szerencsénk volt. Sikerült.

Velünk párhuzamosan más műszakiak - valószínűleg a vasútépítő ezred katonái - a Tisza másik partján vezető vasútvonalat rombolták. A műtárgyakat és a síneket is.

Rahó kiürítésekor megint más műszakiak fölgyújtották a fűrésztelepet. Visszavonulásunk során láttuk, hogy Máramarosszigetnél és Aknaszlatinánál megint más műszaki csapatok robbantják a műtárgyakat.

A mi századunk olyan szervezett rombolásban, mint a Tisza völgyében, már nem vett részt, de azért egész visszavonulásunk alatt alkalmilag kaptunk egy-egy hidrobbantási feladatot.

Az is előfordult, hogy valamilyen műtárgyat csak szerelnünk kellett robbantáshoz, magát a robbantást mások végezték. Más esetekben amíg mi műszaki munkát végeztünk, ugyanazon a területen más utászok robbantottak. Sárospatakon például amíg mi erősítettünk, a 7. zászlóalj utásza robbantották fel a hidat német ellenőr jelenlétében.

Robbanóanyagunk, a tri-II. nem volt megbízható. Kétszer is megtörtént, hogy magától meggyulladt és rettenetesen heves lánggal elégett. Első alkalommal a Tisza völgyében, az útromboláshoz előkészített többszáz kilónyi robbanóanyagunk gyulladt be. Szerencsére az örök idejében elugrottak. A második alkalommal, az egyik utászom háza alatt tartott 10-15 érintőakna töltete gyulladt be, az emberem halálát okozva.

Műszakiak alkalmazása gyalogságként

Bár az akkor érvényes Harcászati szabályzat csak **végyszükség** esetén engedélyezte műszaki csapatok gyalogság helyett való alkalmazását, a magasabb parancsnokok könnyen pazarolták a műszakiakat. Talán az is elősegítette ezt, hogy küllemre egy menetelő vagy felsorakozott utász alegység ugyanúgy fest, mint egy gyalogos. Meg azután jól összekovácsolódott

katonai szervezet. **Harcértéke** mindenesetre nagyobb, mint a törzseknél, vonatoknál felgyülemllett állományból, sebtében összeállított csoportoké.

A magasabb parancsnokok mentségére szól az a körülmény, hogy a háború utolsó évében már olyan széles védelmi sávokat kaptak, amelyeknek **fátyolszerű megszállása esetén sem maradt semmiféle tartaléka**. Második lépcsőről pedig abban az időben már álmodni sem lehetett.

Igy azután kézenfekvő, hogy ha a magasabb parancsnok teljesíteni akarta a kötelességét, tartalékként be kellett vetnie az utászait.

Ennek következtében 1944. végére már annyira megfogyatkoztak a műszakiak, hogy a hadseregnél megtiltották azok bevetését gyalogsági harcra. A műszakiak azonban kötelesek voltak harcolni, ha műszaki munka közben harcra keveredtek. Ez volt a kiskapu. Ezután ahol egy hézag volt, odaküldték az utászokat azzal, hogy az ott védelemben lévő parancsnoktól kapják a műszaki feladatot. A küldő nagyon jól tudta, hogy ott nincs senki, de így ideig-óráig megoldotta az adott irány lezárását. Ha jön az ellenség, az utászok kötelesek lesznek harcolni.

Századunk gyalogsági alkalmazása már rögtön a 24. hadosztályhoz való kiérkezésünk napjaiban megkezdődött. Két szakasszal a 24. gyalogezred tartalékába vezényeltek, majd az egész századommal hadosztálytartalékba kerültem a főirányban. Itt konkrét harcra nem került sor.

A következő gyalogsági alkalmazásra Ardzeluzánál került sor. Itt két szakasszommal harcra keveredtem. Ugyanígy az 1. hegyidandár utászszázada is. Később magunkra maradtunk és kemény utóvédharcot folytattunk.

Innen rögtön a Voronyenka-i alagutat biztosító állásba vezényeltek, ahol tűzértségi tűz alá kerültünk.

A tiszai visszavonulás során Nagyszöllős előtt küldtek ki bennünket Tekeháza irányába azzal, hogy ott kapunk feladatot.

Senkit sem találtunk ott, de jelenlétünkkel biztosítottuk délről a visszavonuló főerőket. Harcra nem került sor.

Végül a Szilicei fennsíkra felvezető útról térítettek le és küldtek műszaki munkára olyan helyre, ahol már senki sem volt, de biztosítani kellett az úton visszavonuló csapatokat. Azután magán a fennsíkon vívtunk mintegy tíznapos harcot, mínusz 15 fokos hidegben.

Gyalogsági bevetéseink jellemzőit a következőkben lehetne összefoglalni.

Rendszerint olyankor vetettek harcba, amikor katasztrófálisan alakult a helyzet.

Többnyire menetből, vagy más munka végzése közben küldtek harcba, amikor egyáltalán nem arra készültünk. Úgy, hogy az embereknél csak a biztonsági 40 db élestöltény volt. Géppuskáink sem voltak velünk.

Általában nem az egész század került harcba, hanem annak csak az éppen ott menetelő vagy dolgozó része.

Csak feladatot adtak, de senki sem gondoskodott lőszerünkről, élelmezésünkről. Időbe tellett, amíg rátaláltunk saját vonatunkra. Addig nem részesültünk semmiféle ellátásban.

Az előljáróval semmiféle összeköttetésünk nem volt. Tűzérfigyelő sosem települt hozzánk. A támogató saját tűzérség rendszeresen belénk lőtt, ami ellen semmit sem tudtunk tenni.

A bevonásunkról többnyire nem gondoskodtak.

Egynéhányszor egyszerűen ottfelejtettek bennünket.

Mindezek következtében gyalogsági bevetéseink **súlyos veszteségekkel** jártak. A fent leírtak nemcsak a mi századunkra voltak érvényesek, hanem az összes többi gyalogságként bevetett műszaki csapatra is.

A menetek

A 2. világháborúban a honvédség műszaki csapatai túlnyomó többségükben **gyalog meneteltek**. Kivételt képeztek a vasútépítők

és az elenyésző csekély számban levő gépkocsizó utászok.

Századomnál sikerült elérni, hogy lényegében menetbetegek nélkül, idejében és alkalmazásra készen érkezzünk be a menetcélba. Ezt úgy biztosítottam, hogy a 35 kilós menetfelszerelést kocsi vitte, és magam, meg tisztjeim is az utászokkal együtt gyalogoltunk. Egész úton lépést tartva mentünk és katonanótákat füttyültünk. Az emberek hamar belátták, hogy így könnyebb menetelni.

A kerékpáros szakaszt küldtem mindig előre szállást csinálni. Ők adták az őrseget is.

A napi menettáv általában 30-40 kilométert tett ki. A legnagyobb 62 kilométer volt.

Egy század tevékenységének mérlege

Mi, a 115. önálló utász század katonái az 1944. április elejétől számított 11 hónap alatt a következő feladatokat oldottuk meg:

- építettünk valamivel több mint 100 hidat,
- építettünk 15-20 km komplett védőállást,
- építettünk kb 20 km gépkocsival járható utat,
- romboltunk közel 100 hidat és más közúti műtárgyat,
- telepítettünk több, mint 18 000 aknát,
- menetoszlopban meneteltünk 1 100 kilométert.

Mindezen feladatok végrehajtása során a század több, mint 360 fős állományából 80 utász halt hősi halált.

Lelkemben őrzöm emléküket.